

ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของ
ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี
Factors related to behavior of preparation for death
of the elderly in 24 hours meditation assembly,
Prachinburi province.

Received : May 10, 2019

Revised : May 29, 2019

Accepted : June 30, 2019

พระชาย อภินันโท (ปริสัญญุตานนท์)¹

Phra Chai Adhinando (Parisanyutanon)

บทคัดย่อ

การวิจัยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับของพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี 2) เปรียบเทียบระดับพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. ปราจีนบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันไป 3) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมก่อนตายกับพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. ปราจีนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุ จำนวน 110 คน เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม มีข้อมูลส่วนบุคคล ความคิดเห็นต่อปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเตรียมตัวก่อนตาย และพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุ สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ คะแนนเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน T- test, F-test ทดสอบรายคู่ด้วยวิธี LSD และค่าสหสัมพันธ์เพียร์สัน กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05.

ผลการวิจัย พบว่า ปัจจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรีโดยรวม ทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r = 0.32$) ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าระดับพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการสนับสนุนทางสังคม, ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตาย และการรับรู้ภาวะสุขภาพ เป็นแนวโน้มที่ดีที่ผู้สูงอายุที่ได้มาร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรมมีพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายไปในทางบวก

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์, พฤติกรรม, การเตรียมตัวก่อนตาย, ผู้สูงอายุ

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstracts

This research had three objectives: 1) to study level of behavior of preparation for death of the elderly in 24 hours meditation assembly, Prachinburi province, 2) to compare level of behavior of preparation for death of the elderly in 24 hours meditation assembly, Prachinburi province with different personal factors. 3) to study correlation between relevant factors and level of behavior of preparation for death of the elderly in 24 hours meditation assembly, Prachinburi province. 110 elderlies in 24 hours meditation assembly, Prachinburi province were randomized by purposive random sampling method to be samples of this research. Tool of this research is questionnaire consist of personal information, factors relevant to behavior of preparation for death, and behavior of preparation for death. Statistics namely frequency, percentage, mean, SD, t- test, one-way Anova, and hypothesis were tested at statistical significant level at .05.

This research was found that the factors relevant to behavior of preparation for death have positive correlation to behavior of preparation for death in moderate level ($r=.32$) at significant level .05. This is good trend for the elderly who were participated meditation practice.

Keywords: Factors related, behavior, preparation for death, elderly

1. บทนำ

เกิด แก่ เจ็บ ตาย แม้แต่ชีวิตหลังความตายล้วนเป็นความทุกข์ของมนุษย์ เป็นสิ่งที่ไม่มีความหลีกเลี่ยงได้ ความตายมีสาเหตุมาจากการเกิด วิทยาการสมัยใหม่ช่วยให้มนุษย์รอดชีวิตจากการเกิดได้เป็นจำนวนมาก แต่ความตายยังไม่มีนักวิทยาศาสตร์คนใดช่วยให้มนุษย์รอดพ้นจากความตายไปได้ เราสามารถจัดการให้มีการเตรียมตัวก่อนที่ความตายจะมาถึง ให้เป็นการตายที่ดีได้ เราเลือกที่จะทำใจไม่ให้ทุกข์มีความสุขสงบได้โดยเฉพาะในเวลาที่ต้องเผชิญกับความตายในทางพระพุทธศาสนาได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับวาระจิตสุดท้ายของผู้ที่กำลังจะตาย เพราะวาระจิตสุดท้ายจะเป็นตัวกำหนดภพภูมิในภพชาติต่อไปของผู้คน ถ้าจิตนิ่ง ผ่องใส สงบเย็นก็จะไปถือกำเนิดในดินแดนสุคติภูมิ แต่ในทางกลับกันถ้าจิตสุดท้ายเร่าร้อน กังวล เป็นทุกข์ จิตหม่นหมอง จะทำให้ไปเกิดในทุคติภูมิ

ความตายไม่ใช่จุดสิ้นสุดเมื่อเราหมดลมหายใจ แต่มีความสำคัญเป็นตัวกำหนดภพภูมิโลกหลังความตายที่ต้องไปต่อ เราควรรู้จักความตายในทัศนคติที่เป็นมุมบวกและเตรียมตัวรับมือกับความตายขณะที่ยังมีชีวิตอยู่ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการใช้ชีวิตซึ่งจะเป็นตัวกระตุ้นส่งเสริมกำลังใจในการใช้ชีวิตอย่างไม่ประมาท ผู้สูงอายุเป็นวัยที่อยู่ในช่วงสุดท้ายของชีวิตที่มีความเสื่อมไปตามสังขารมักมีปัญหาสุขภาพ มีความเจ็บป่วยเป็นโรคเรื้อรัง ทำให้เกิดภาวะวิกฤติทางด้านกายและจิตใจ รู้สึกไม่มั่นคงในชีวิต ทำให้ความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นลดลง เกิดความเหงาว่าเว้าตามมา ทำให้เกิดผลกระทบทางด้านจิตวิญญาณคือผู้สูงอายุจะรู้สึกกลัวความไม่แน่นอน ชีวิตจะมีซึมเศร้า น้อยใจ ท้อถอย ก้าวร้าว คิดว่าถูกละทิ้งจากเคราะห์กรรมหรือโชคชะตา มีความบิบบิ้นและคับแค้นใจ การตายที่จะเกิดขึ้นจะเป็นการตายที่ไม่สงบ ความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่กำลังจะตาย มีผลที่รุนแรงมากต่ออนาคต ขณะกำลังจะสิ้นชีวิต จิตจะง่อนแง่น ต้องละทิ้งการจับฉวย โหยหา และการติดยึด ในการทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะของ Corr, Nabe and Corr (2000) ได้เสนอรูปแบบพื้นฐานที่พึงกระทำในการวางแผนไว้ล่วงหน้าเพื่อสามารถที่จะเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายได้ โดยกำหนดให้มี การเตรียมตัวก่อนตาย ด้านกาย,จิตใจ,จิตวิญญาณ และด้านสังคม

2. วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับของพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น.จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันไป
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมก่อนตาย กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี

3. วิธีดำเนินการศึกษา

1. ประชากรในการศึกษาวิจัยคือ ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป ทั้งชายและหญิง ที่มาร่วมกิจกรรมของชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จ.ปราจีนบุรี มีขนาดประชากรกลุ่มผู้สูงอายุที่มาร่วมกิจกรรมประจำรวม 150 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้มาโดยใช้การคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยอ่านค่าจากตารางหา

ขนาดกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) จำนวนของประชากร 150 คน ขนาดกลุ่มตัวอย่างจะเป็น 110 คน วิธีการที่ได้มาของกลุ่มตัวอย่าง ได้จากการสุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการสุ่มแบบ systematic sampling random ประชากรที่เป็นกลุ่มตัวอย่างทุก ๆ สามคนจับสลากออกหนึ่งคน และให้สองคนเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม ระยะคั่นคว่ำ ระหว่าง 1 มกราคม - 31 มีนาคม 2561

2. ตัวแปรที่ศึกษาประกอบด้วยตัวแปรต้นและตัวแปรตามดังนี้

2.1. ตัวแปรต้น หรือตัวแปรอิสระ (Independent Variables) ได้แก่

2.1.1 ตัวแปรต้นปัจจัยส่วนบุคคลซึ่งประกอบด้วย เพศ อายุ การศึกษา สถานภาพสมรส รายได้ ประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมกับชมรมปฏิบัติธรรม 24 น.

2.1.2 ตัวแปรต้นปัจจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนตาย ประกอบด้วย การรับรู้ภาวะสุขภาพ ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตาย ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตาย การสนับสนุนทางสังคม

2.2. ตัวแปรตาม (Dependent Variable) คือ พฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตาย ด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม

4. ผลการศึกษา

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลและผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรีที่ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นหญิงคิดเป็นร้อยละ 55.5 มีช่วงอายุระหว่าง 60-69 ปี คิดเป็นร้อยละ 64.5 มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 60.9 มีการศึกษาระดับประถมศึกษา/ต่ำกว่า จำนวนร้อยละ 46.4 มีรายได้มากกว่า 20,001 บาทขึ้นไป จำนวนร้อยละ 31.8 มีประสบการณ์ในการร่วมกิจกรรมปฏิบัติธรรม 21 ครั้งขึ้นไป จำนวนร้อยละ 56.4 พบว่าระดับของพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมของผู้สูงอายุ ชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ค่าเฉลี่ยรวม ($\bar{x} = 3.90$) อยู่ในระดับมาก ระดับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันไป มีผลต่อพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน ส่วนปัจจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม ทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r = .318$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ระดับปัจจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวตายโดยภาพรวม ($\bar{x} = 3.70$) อยู่ในระดับมาก เมื่อจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตาย ($\bar{x} = 4.24$) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการรับรู้ภาวะสุขภาพ ($\bar{x} = 3.78$) อยู่ในระดับมาก ด้านการสนับสนุนทางสังคม ($\bar{x} = 3.62$) อยู่ในระดับมาก ด้านความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตาย ($\bar{x} = 3.28$) อยู่ในระดับปานกลาง

สรุปผลการทดสอบสมมติฐาน

สมมติฐานที่ 1 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีเพศแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกายและด้านจิตวิญญาณ

สมมติฐานที่ 2 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม

สมมติฐานที่ 3 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีสถานภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุก ๆ ด้าน

สมมติฐานที่ 4 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกาย ด้านจิตใจ และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม

สมมติฐานที่ 5 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีรายได้ต่อเดือนแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในทุก ๆ ด้าน

สมมติฐานที่ 6 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม

สมมติฐานที่ 7 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีการรับรู้ภาวะสุขภาพแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านจิตใจ

สมมติฐานที่ 8 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านจิตใจ

สมมติฐานที่ 9 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม

สมมติฐานที่ 10 ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี ที่มีการสนับสนุนทางสังคมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม

สมมติฐานที่ 11 พบว่าปัจจัยที่เกี่ยวกับการเตรียมตัวตายโดยรวมมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม ทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง ($r = .318$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5. การอภิปรายผล/สรุป

ผลการศึกษาพบว่า ผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรีมีระดับปัจจัยเกี่ยวกับการเตรียมตัวก่อนตายโดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.70$) สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสุพัต ธมมาราโม (สมศิริ) ได้ศึกษาวิทยานิพนธ์เรื่อง “ทัศนคติต่อความตายในพระพุทธศาสนาเถรวาทกรณีศึกษานิสิตห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยกาญจนบุรี” ผลการศึกษาพบว่าทัศนคติต่อความตาย กลุ่มตัวอย่างมีทัศนคติต่อความตายโดยรวมทุกด้านในระดับมาก ($\bar{x} = 3.51$)

พฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมค่าเฉลี่ยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{x} = 3.90$) ด้านจิตวิญญาณ อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านจิตใจอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านสังคมอยู่ในระดับมาก ด้านกายอยู่ในระดับปานกลางสอดคล้องกับงานวิจัยของสารภี รังสีโกศัย ที่ศึกษา “ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายของผู้สูงอายุในชมรมผู้สูงอายุ จังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัย ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ร้อยละ 55.9 มีพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายอยู่ในระดับสูง ($\bar{x} = 49.03$, $SD = 4.59$) การวิจัยยังพบว่าเพศแตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกายและด้านจิตวิญญาณ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Douglas, R., & Brown, H. N. (2002) ซึ่งพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุประกอบด้วยความแตกต่างด้านเพศ โดยเพศหญิงจะมีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตาย มากกว่าเพศชาย เนื่องจากผู้สูงอายุเพศหญิงมีความกลัวในกระบวนการของความตาย เช่น การยื้อชีวิต ความเจ็บปวดก่อนตาย ผู้สูงอายุที่มีอายุแตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ นิตยา ปัญจมีดิถี ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง “การดูแลผู้ป่วยในระยะสุดท้ายในสถานสงเคราะห์คนชรา” โดยพบว่าผู้สูงอายุที่อยู่ในช่วงชราภาพมากจะมีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตาย มากกว่า เนื่องจากมีประสบการณ์การสูญเสียมาก และมีความเสื่อมของร่างกาย จึงสามารถทำใจยอมรับ และเตรียมพร้อมที่จะพบกับความตาย ได้อย่างไม่ยึดมั่นอาลัยในชีวิต และสอดคล้องกับงานวิจัยของ โรศะณี ชัยพันธ์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ชีวิตและความตายของบุคลากรในองค์กรสาธารณประโยชน์ : กรณีศึกษาบุคลากรในมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง” พบว่าการได้ประสบกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความตายบ่อยครั้งในการทำงาน ทำให้เกิดการรับรู้ชีวิตและความตาย เกิดการเปรียบเทียบชีวิตและความตาย และเข้าใจถึงชีวิตและความตายของมนุษย์ที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน

ผู้สูงอายุที่มีการศึกษาแตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ อุทยา นาคเจริญ “การเตรียมตัวสำหรับความตายของผู้ติดเชื้อเอชไอวี” โดยพบว่าผู้สูงอายุที่มีการศึกษาสูงกว่าจะมีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายได้มากกว่าผู้ที่มีการศึกษาต่ำ ส่วนผู้สูงอายุที่มีประสบการณ์ปฏิบัติธรรมแตกต่างกัน มีพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านกาย ด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของ โรศะณี ชัยพันธ์ ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ชีวิตและความตายของบุคลากรในองค์กรสาธารณประโยชน์ กรณีศึกษาบุคลากรในมูลนิธิป่อเต็กตึ๊ง” พบว่าการได้ประสบกับเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความตายบ่อยครั้งในการทำงาน ทำให้เกิดการรับรู้ชีวิตและความตาย เกิดการเปรียบเทียบชีวิตและความตาย และเข้าใจถึงชีวิตและความตายของมนุษย์ที่เป็นอยู่ในชีวิตประจำวัน ผู้สูงอายุที่มีความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายแตกต่างกัน มีพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านจิตใจ ด้านจิตวิญญาณ ด้านสังคม และพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวม สอดคล้องกับการศึกษาของ ชูศรี บุรณ์ทอง ได้ “ศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความตายในพระอภิธรรมปิฎก” สรุปความว่า จากมุมมองของพระอภิธรรมปิฎกความตายกับการเกิดใหม่ เกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด พอตายลงการเกิดใหม่จะตามมาทันที

ทั้งความตายและการเกิดใหม่ เป็น กระบวนการแห่งกระแสต่อเนื่องแห่งชีวิตอันเดียวกัน พระพุทธศาสนา จึงเป็น ศาสนาแห่งความหวังที่สามารถช่วยให้คนรู้จักเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายอย่างกล้าหาญ

จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการ เตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัดปราจีนบุรี โดยรวมเรียงลำดับตาม ความสัมพันธ์สูงไปต่ำดังนี้

การสนับสนุนทางสังคมกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวก ในระดับปานกลาง ($r = .54$) เนื่องจากผู้สูงอายุที่ได้รับการสนับสนุนที่ดี มีเงินใช้จ่ายที่พอเพียง มีญาติพี่น้อง บุตรหลานสนับสนุน จะมีทั้งสุขภาพกายและสุขภาพใจที่ดี มีกำลังใจความพร้อมที่จะเผชิญกับความ ตายได้ดี จะมีสุขภาพจิตที่มีกำลังใจกล้าเผชิญเหตุการณ์ต่าง ๆ ได้ดีกว่า มีความพร้อมที่จะเผชิญความตาย ได้ดี

ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมี ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .45$) เนื่องจากผู้สูงอายุได้มีการขอโหรากรรมต่อบุคคลที่ เคยขัดแย้งล่วงเกิน ทำให้จิตใจสบายไม่ติดค้างเรื่องกังวล มีความเข้าใจเรื่องเกิด แก่ เจ็บและตาย เป็นเรื่อง ปกติธรรมดาของมนุษย์ ได้ระลึกถึงมรณานุสติทำให้กลัวตายน้อยลง การขอโหรากรรมทำให้ไม่มีสิ่งค้างคา ใจ การเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นเรื่องปกติ

ประสบการณ์การปฏิบัติธรรมกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .43$) พบว่าเป็นผู้ที่เตือนตัวเองได้ไม่ประมาทมีสติ ควบคุมอารมณ์ตนเอง ได้ดีกว่าก่อนมาปฏิบัติธรรม จะเป็นผู้ที่มีความสงบ มีความเพียร มองโลกในมุมบวก เข้าใจกฎไตรลักษณ์ กล้าเผชิญกับความตาย ยังมีการพึงธรรมปฏิบัติธรรมมากขึ้นทำให้วิตกกังวลลดลง

การรับรู้ภาวะสุขภาพกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกใน ระดับต่ำ ($r = .23$) อายุกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ ($r = .25$) เพศกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ ($r = .16$) ความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายกับพฤติกรรมในการเตรียมตัวก่อนตายโดยรวมมีความสัมพันธ์ทางลบใน ระดับต่ำ ($r = -.20$) สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา และรายได้ต่อเนื่องกับพฤติกรรมในการเตรียมตัว ก่อนตายโดยรวมไม่มีความสัมพันธ์กัน สอดคล้องกับงานวิจัยของสารภี รังสีโกศัย ที่ “ศึกษาปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวเพื่อเผชิญกับความตายและภาวะใกล้ตายของผู้สูงอายุในชมรม ผู้สูงอายุ จังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัย โดยปัจจัยด้านความวิตกกังวลเกี่ยวกับความตายมีความสัมพันธ์ทาง ลบในระดับปานกลาง ($r = -.50, p < .01$) ความเชื่อทางศาสนาเกี่ยวกับความตายและการสนับสนุนทาง สังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับปานกลาง ($r = .45, .332, p < .01$ ตามลำดับ) การรับรู้ภาวะสุขภาพ มีมีความสัมพันธ์ทางลบในระดับต่ำ ($r = -.25, p < .01$) อายุ และประสบการณ์เกี่ยวกับความตายมี ความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำ ($r = .15$ และ $.15, p < .05$ ตามลำดับ) ส่วนเพศ การศึกษา และสถานภาพ สมรสไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. จังหวัด ปราจีนบุรี

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) เนื่องจากสังคมไทยกำลังเปลี่ยนไปเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี 2568 การเตรียมให้มีความสำคัญกับพฤติกรรมเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุ โดยการสร้างโปรแกรมการเตรียมตัวก่อนตายให้ผู้สูงอายุได้เข้ารับการอบรมและนำมาปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อความเป็นผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพที่พร้อมทั้งกายและจิตใจที่จะลาจากไปอย่างมีศักดิ์ศรี

2) ควรจัดให้มีการฝึกอบรมให้ความรู้ในเรื่องการตายที่มีความสุข อย่างผู้มีใจใสปราศจากความกังวลมีความกล้าที่จะเผชิญกับความตาย โดยจัดเป็นโปรแกรมให้ความรู้กับประชาชนในทุกวัยเพื่อเป็นการเตือนตนไม่ให้ประมาทหมั่นทำความดีในเรื่องที่เป็นกุศลเป็นสัมมาทิฐิที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองต่อผู้อื่น คิด พูด ทำในเรื่องที่ดีไม่ผิดศีลธรรมไม่ผิดกฎหมาย มีhiriโอดตปปะ

3) จัดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลให้ความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านจิตวิทยา ด้านปฐมพยาบาล ผู้สูงอายุ ด้านโภชนาการให้กับบุตรหลานที่ต้องดูแลผู้สูงอายุ เพื่อให้บุตรหลานมีความรู้ความเข้าใจถึงความต้องการทั้งด้านกาย จิตใจ จิตวิญญาณ และสังคมของผู้สูงอายุเพื่อเป็นเตรียมความพร้อมในการสนับสนุนเรื่องการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุโดยทำให้เป็นเรื่องปกติที่ไม่ใช่เรื่องอับมงคล

ข้อเสนอแนะในการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุ ในบุคคลทั่วไปกับผู้สูงอายุที่ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการศึกษาเปรียบเทียบโดยข้อมูลที่ได้รับจะเป็นการช่วยปรับปรุงในการสร้างสังคมผู้สูงอายุโดยรวมให้มีคุณภาพพร้อมทั้งกายและใจ มองโลกแบบกลาง ๆ ในมุมบวกสร้างสรรค์

2) ควรวิจัยเปรียบเทียบถึงเหตุผลในเรื่องเพศ การศึกษา และสถานภาพสมรส ที่ไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการเตรียมตัวก่อนตายของผู้สูงอายุในชมรมปฏิบัติธรรม 24 น. โดยเปรียบเทียบกับสถานปฏิบัติธรรมแห่งอื่นที่มีสิ่งแวดล้อมคล้ายคลึงกัน เพื่อประโยชน์ในการวิเคราะห์จัดการข้อมูลในเชิงลึกให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุและสาธารณชนทั่วไป

3) ควรวิจัยเพิ่มเติมในกรณีของผู้สูงอายุที่เสียชีวิตที่จากไปด้วยความสงบทั้งกายและใจ ไม่ทุกข์ทรมาน ไม่กังวล หมดห้วง มีพฤติกรรมในการใช้ชีวิตและมีทัศนคติอย่างไรในเวลาที่มียังมีชีวิตอยู่ เพื่อเป็นข้อมูลทางวิชาการในการจะเผยแพร่เพื่อประโยชน์ของสังคมสาธารณชนทั่วไป.

เอกสารอ้างอิง

- ชูศรี บุรณทอง. (2549). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความตายในพระอภิธรรมปิฎก. *สารนิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- โซเกียล รินโปเช. (2547). *ประสูติสภาวะใหม่*. แปลโดย พระไพศาล วิสาโล. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง.
- พระมหาสุพจน์ ฐมมาราโม (สมศิริ). (2554). ทศนคติต่อความตายในพระพุทธศาสนาเถรวาท : กรณีศึกษานิสิตห้องเรียนวัดไชยชุมพลชนะสงคราม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จังหวัดกาญจนบุรี. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- โรตะนี ชัยพันธ์. (2551). การรับรู้ชีวิตและความตายของบุคลากรสาธารณสุข ประโยชน์ กรณีศึกษาบุคลากรมูลนิธิปอเต็กตึ๊ง. *วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาชีวิตและความตาย*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วัชพลประสิทธิ์ ก้อนแก้ว. (2557). พฤติกรรมสุขภาพของผู้สูงอายุที่อาศัยในเขตเทศบาลตำบลคลองตำหรุ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อุทยา นาคเจริญ. (2544). การเตรียมตัวสำหรับความตายของผู้ติดเชื้อเอชไอวี. *วิทยานิพนธ์พยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- Corr, A., Nabe, C. M., & Corr, D. M. (2000). *Death and dying, life and living*. (2nd ed.). San Francisco: Pacific Grove Brooks/ Cole.
- Douglas, R., & Brown, H. N. (2002). Patient' attitudes toward advance directive. *Journal of Nursing Scholarship*. 34(1): 61-65.